

FORSKNING I PÆDAGOGERS
PROFESSION OG UDDANNELSE

Redaktionelt

Pædagogik og ekspertise

<https://tidsskrift.dk/FPPU>

FPPU | vol. 4 | no. 2 | 2020

issn 2446-2810

I dette temanummer retter vi opmærksomheden mod et tilbagevendende spørgsmål om, hvem der er eksperter i pædagogers profession og uddannelse. Historisk og aktuelt er der mange bud på, hvad der kendetegner sand og nyttig pædagogisk viden, kundskaber og færdigheder, og hvem der er ekspert på hvad. Er ekspertise f.eks. noget den enkelte uddanner sig til, en status man får tildelt, noget man certificeres til, eller en autoritet, man har tilkæmpet, og som skal legitimeres? Hvem er i grunden eksperter i pædagogik og pædagogers arbejde? Kan man som pædagogisk professionsudøver være ekspert på sin egen praksis og på de liv, som børn og unge lever? Eller er børnene selv eksperter, og har de en viden, som pædagoger kun kan tilnærme sig ved at forsøge at sætte sig i deres perspektiver.

Historisk og aktuelt er der mange bud på, hvad der udpeges eller vurderes som væsentlig viden og kunnen i relation til pædagogik og pædagogisk arbejde. Det ses bl.a. indenfor pædagoguddannelsen, hvor der er skruet op for ambitionerne om forsknings- og vidensbasering. Siden professionsbachelorreformen fra 2000 har feltet været præget af diskussioner om, hvorvidt der er sket en akademisering af uddannelsen, som favoriserer abstrakt, generaliseret og teoretiseret viden, på bekostning af f.eks. de æstetiske fagområder og dannelsesstænkningen. Det som fra ét perspektiv forstås som en øget ekspertise og vidensbasering hos de kommende pædagoger, kan fra et andet perspektiv betragtes, som et betydeligt tab af den ekspertise, der knytter sig til praktisk-æstetiske videnformer.

Som samtidige bevægelser inden for den pædagogiske profession og praksisfelt dukker evidens- og konceptpædagogisk tænkning op som led i den offentlige sektors nyere styringslogikker om at kunne kvalitetssikre, outputstyre og vurdere det pædagogiske arbejde. Den evidens- og konceptpædagogiske tænkning mødes ofte med bekymringer om afprofessionalisering, indskrænkning af de professionelle råderum og entydig outputfokusering. Samtidig viser studier, at koncepter ikke bare siver ind og oversættes i en-til-en forhold i de pædagogiske institutioner, men at de både former og formes af de professionelle praksisser og ekspertise.

Disse tendenser udfordrer samlet set bestemte pædagogiske vidensformer; de mere situationelle, kontekstspecifikke, værdiorienterede og kropsbårne. Det er vidensformer, der er benævnt med forskellige begreber såsom tavs viden, pædagogisk takt og upåagtet faglighed. Og det er vidensformer, der genereres i nærhed til den pædagogiske hverdag, og som der ikke nødvendigvis er levnet sprog eller legitimitet til, når evidens og koncepter er på arbejde.

Med andre ord: Spørgsmålene om, hvem og hvad der definerer, hvem der har ekspertisen i pædagogisk arbejde, og efter hvilke kriterier denne ekspertise skal fastsættes, er spørgsmål som bevæger sig og er sammenvævet med bredere samfundsmæssige tendenser og videnspolitiske strømninger. Artiklerne i dette temanummer har forskellige tilgange og perspektiver til spørgsmålene om, hvem og hvad der kan betragtes som ekspertise og eksperter i pædagogers profession og uddannelse.

Temanummeret indledes med artiklen ”Optimisme og handlekraft”, som er skrevet af Anne Mette Buus. Artiklen handler om, hvordan en evidensbaseret

metode bliver et stærkt og virksomt fænomen i danske daginstitutioner og artiklen fokuserer på spørgsmålene; hvordan, hvorfor, for hvem og på hvad virker evidensbaseret metoder i daginstitutioner? Artiklen baserer sig på et feltarbejde, hvor forfatteren undersøger, hvordan den evidensbaserede metode De utrolige år (DUÅ) bliver til og får kraft via både nationale konferencer om metoden og praktisk tilrettelæggelse i konkrete daginstitutioner. I artiklen diskuteres det, hvordan der er en række forskellige aktører af både politisk, ideologisk, emotionel og materiel art, som alle bidrager til hvordan evidensbaserede metoder som DUÅ får betydning og status i danske daginstitutioner.

Derpå følger ”Pædagogisk rettethed og situerede evaluerende praksisser i pædagogisk arbejde”, som diskuterer spørgsmålet om ekspertise i pædagogisk praksis ud fra et noget andet perspektiv, nemlig med pædagogerne og den lokale praksis som udgangspunkt. Forfatterne Pia Rauff og Hanne Lauersen argumenterer for, at der i lyset af den nye dagtilbudslov og den skærpede opmærksomhed på daginstitutionernes evalueringskultur, er brug for ny viden om, hvordan pædagogers evaluering af praksis i højere grad kan medtage børns perspektiver. Med afsæt i et etnografisk feltarbejde analyserer forfatterne hvordan pædagoger tager afsæt i børns perspektiver i forhold til læringsmiljøet i dagtilbuddet (0-6 år). Med inspiration fra Max van Manens fænomenologi om pædagogisk rettethed argumenterer forfatterne for, at en refleksiv søgen efter den gode pædagogiske praksis har en evaluerende karakter i sig selv, og dermed rejser der spørgsmål om, hvad pædagogisk kvalitet i praksis er for en størrelse.

Også den næste artikel i temanummeret tager afsæt i ekspertise, som noget der udfoldes i relation til kompetente professionsudøvere. ”Pædagogiske ildsjæle og entreprenører. Et studie af entreprenørskab som et muligt rum for faglig fordybelse og specialisering inden for det pædagogiske felt” er skrevet af Mikkel Snorre Wilms Boysen, Nils Falk Hansen og Mostafa Yamil. Sammen med studerende i pædagoguddannelsen har forfatterne interviewet og observeret pædagogiske ildsjæle. Forfatterne interesserer sig for, hvordan de pædagogiske ildsjæle kan siges at stå værn om faglig kvalitet og ekspertise, fx med afsæt i fagområder som drama, musik eller billedkunst, på en måde som vanskeligt kan udfoldes under rammerne af den nuværende pædagoguddannelse. Det pædagogiske felt har historisk været præget og drevet af pædagogiske ildsjæle, og studiet peger på, at faglig ekspertise og specialviden kan opnås både udenfor og inden for etablerede formelle institutioner. Men undersøgelsen viser også, at ildsjælene finder nogle særlige muligheder i forhold til at fastholde fokus på egne pædagogiske visioner og faglige ekspertise, når de bryder ud af de etablerede institutioner og bliver sociale entreprenører. I artiklen diskuteres ulemper og fordele ved at anvende entreprenørskabs-modeller til at oparbejde og tilbyde specialviden på kanten af den pædagogiske profession og uddannelse.

Også artiklen ”Pædagogisk ekspertise og kvalitet i fritidsinstitutionerne” af Lisbeth Madsen og Mette Høgh Stæhr kredser om relationerne mellem pædagogprofessionen, dens muligheder for at definere og realisere pædagogiske pro-

fessionsstandarder og kvalitetsforståelser, og den politiske og økonomiske styring af området. I forbindelse med et projekt om kompetenceudvikling på det fritidspædagogiske område, har forfatterne indsamlet empiri, der illustrerer, at fritidspædagoger oplever at kompetenceudvikling, som er rettet mod pædagogisk arbejde i fritidsinstitutionerne, nedprioriteres til fordel for kompetenceudvikling, der styrker det pædagogiske arbejde i skoleregi. Madsen og Stæhr peger på, at dette må ses i sammenhæng med, at medarbejderne oplever, at der igennem flere år har været en politisk og økonomisk nedprioritering af fritidspædagogikken, og artiklen diskuterer hvad dette betyder for kvaliteten på området. På baggrund af sådanne fund efterspørger forfatterne en diskussion af kvalitet og kompetenceudvikling blandt fritidspædagoger, så arbejdet på området bedre kan matche de foranderlige rammer og vilkår, børn og unge lever under i dag.

Artiklen ”Klubpædagogen mellem demokrati, frihed og markedsgørelse – tre nøglefortællinger om klubpædagogisk professionsidentitet” beskæftiger sig med en lignende tematik, men på klubområdet. Her fremanalyserer Lea Ringskou, Christoffer Vengsgaard og Caroline Bach tre dominerende narrativer, som indrammer klubpædagogisk professionsidentitet, og som ifølge forfatterne må ses i sammenhæng med ændrede styringsbetingelser i den offentlige sektor. Professionsidentitetsbegrebet i artiklen er inspireret af Wackerhausens professionsidentitetsanalyse og forstås som et socialt konstrueret fænomen, der bygger på narrativer eller nøglefortællinger om, hvad der står centralt i udøvelsen. De tre fremanalyserede narrativer vedrører klubpædagogen som demokratisk medborger, frihedens klubpædagog og klubpædagogen som sælger. Analysen viser, hvordan klubpædagoger og – ledere må navigere mellem forskellige og modsatrettede værdier om demokrati, frihed og markedsgørelse, og hvordan markedsgørelsen både kan virke udgrænsende i forhold til værdier om frihed og demokrati, men også tilføre klubfeltet anerkendelse og status. Artiklens analyser tager afsæt i et kvalitativt interviewstudie, hvor klubpædagoger og – ledere i tre forskellige kommuner er interviewet.

Også på dagtilbudsområdet betyder nye styringsbetingelser og politiske tilskyndelser til professionsudvikling, at der opstår nye positioner og syn på ekspertise i det pædagogiske felt. I artiklen ”Faglige fyrtårne – et voksende fænomen på dagtilbudsområdet” af Charlotte Riis Jensen og Marianne Preus undersøger og diskuterer de, hvordan de såkaldte ”faglige fyrtårne” konstrueres som en ny ekspertposition på daginstitutionens område i forbindelse med den styrkede pædagogiske læreplan og den nationale kompetenceudvikling, som igangsættes i den forbindelse. Gennem kvalitative interviews med nogle af de faglige fyrtårne, deres ledere og kolleger, belyses nogle af de udfordringer, muligheder og dilemmaer, der knytter sig til, at medarbejderne kommer til at lede hinanden og fungere som særlige ressourcepersoner, men uden egentlig ledelseskompetence. Artiklen viser, hvordan aktørerne på området forhandler – og også positioneres i forhold til – interne og eksterne professionsforståelser, der sætter professionens interne

mandat under pres. Desuden belyses det, hvad der har betydning for, hvordan og hvorvidt ressourcepersoner får en forandrende betydning i praksis.

Også artiklen ”Fra støttepædagog til ekspert med pædagogisk takt” af Jonna Nøttrup og Ole Steen Nielsen omhandler de nye ekspertroller og positioner, som aktuelt opstår i daginstitutionsfeltet. Med afsæt et aktionslæringsforløb i en kommune, belyser artiklen, hvorledes den form for ekspertise og faglighed, som støttepædagoger udøver i deres funktion, forstås og karakteriseres. Forfatterne indleder med at skitsere historiske skift og betingelser for, hvordan idealer for støttepædagogernes opgaver har ændret sig fra en kompenserende indsats med fokus på det enkelte barn, til en indsats hvor støttepædagogerne primært forventes at yde støtte til pædagogernes udvikling af læringsmiljøet for alle børn i institutionen. Artiklen analyserer støttepædagogers interaktioner og aktionslogs som deltagere i aktionslæringsforløbet, og forfatterne argumenterer – inspireret af begreber om interaktionel ekspertise og pædagogisk takt – for at støttepædagogerne har behov for begge dele, når de skal vejlede og støtte fagfæller i udvikling af pædagogisk praksis i dagtilbud.

Den sidste artikel ”Det gjorde sygt, sygt ondt. Design af inkluderende legemiljø i skolen i samarbejde med pædagoger” giver i et vist omfang børnene rollen som eksperter. Forfatterne Hanne Hede Jørgensen og Helle Marie Skovbjerg har, ud fra Design-Based-Research og etnografisk intervention, udarbejdet et legedesign som ramme for at analysere leg for børn i skole og SFO, samt deres muligheder for deltagelse i leg. Studiet tager udgangspunkt i en pilotundersøgelse om leg, fællesskab og inklusion i skolen og inddrager primært børneinterviews. Med begreber om legen som stemningspraksis, belyser forfatterne, hvordan forskellige børn har viden om at ”slå-for-sjov” samt erfaringer med et ”dø-dramatisk-narrativ”, og hvilken betydning det har for, om legen opleves som god eller ej. Artiklen afsluttes med overvejelser om, hvordan der for pædagoger er et pædagogisk potentiale i børns viden om leg, samt hvorfor legen bør sættes på den pædagogiske dagsorden i skole og SFO.